

REACHING DOWN THE RABBIT HOLE

A Renowned Neurologist
Explains the Mystery and Drama
of Brain Disease

DR. ALLAN H. ROPPER and
BRIAN DAVID BURRELL

Dr. Allan H. Ropper & Brian D. Burrell

Η Βασίλισσα*

Τί κάνουν οι νευρολόγοι

[...] Ονομάζουν αυτό το μέρος «το Μπρίγκαμ», σαν συντόμηση του «Νοσοκομείο Μπρίγκαμ και Γυναικολογική Κλινική», ένα αμάλγαμα ονομάτων, από μερικά ιστορικά νοσοκομεία τα οποία συγχωνεύθηκαν δεκαετίες νωρίτερα –το νοσοκομείο Πήτερ Μπεντ Μπρίγκαμ, το Ρόμπερτ Μπρεκ Μπρίγκαμ και η Γυναικολογική Κλινική της Βοστώνης– και εκτείνονται κατά μήκος ενός τετραγώνου της πόλης το οποίο εφάπτεται με την πανεπιστημιούπολη της Ιατρικής Σχολής του Χάρβαρντ.

Αυτός ο πυκνός θύλακας Πανεπιστημιακών Νοσοκομείων που περιλαμβάνει επίσης το Νοσοκομείο Μπεθ'Ισραελ Ντίκονες, το Ντάνα Φάρμπερ Αντικαρκινικό Ινστιτούτο, το Παιδιατρικό Νοσοκομείο της Βοστώνης και το Διαβητολογικό κέντρο Τζόσλιν, λειτουργεί ως βάση εξάσκησης για τους φοιτητές ιατρικής του Χάρβαρντ. Είναι μια πόλη μέσα στην πόλη ή τουλάχιστον μια πόλη στις υπώρειες της πόλης: μια συνοικία από γυαλί και ατσαλένιους πύργους που καταλαμβάνει την ανατολική όχθη ενός νωχελικού, θολού ποταμού που χωρίζει τη Βοστώνη από το προάστιο του Μπρούκλιν. Στις κλινικές και τα δημόσια νοσοκομεία σ' ολόκληρη τη Νέα Αγγλία, κάθε φορά που ένας γιατρός σκύβοντας πάνω στο διάγραμμα του αρρώστου αναστενάζει και λέει: «Στείλτε το στη Βοστώνη», δίνεται μια καλή ευκαιρία στον ασθενή αυτόν να καταλήξει εδώ πέρα.

Κάθε πρωί μιας οποιασδήποτε μέρας της εβδομάδας, η κίνηση των εισαγωγών είναι τρομακτική, σαν την πλημμυρίδα που ανεβαίνει στις εκβολές ενός φουσκωμένου ποταμού, και αυτό έχει να κάνει με την εισροή ασθενών, επισκεπτών, και μελών των οικογενειών, χωρίς να γίνει μνεία στο προσωπικό, που θα απομακρυνθούν με την άμωπη στο τέλος της μέρας, αφήνοντας πίσω τους εδώ κι εκεί ήρεμες λιμνούλες και νερόλακκους.

Τούτη είναι μια από αυτές τις λιμνούλες – η πτέρυγα των νευρολογικών εσωτερικών ασθενών. Χτισμένος κατά τη δεκαετία του 1980, ο πύργος έχει διατομή σε σχήμα τετράφυλλου τριφυλλίου, το κάθε φύλλο αποτελεί ένα κέλυφος, κάθε κέλυφος αποτελείται από μια δωδεκάδα απολύτως λειτουργικών δωματίων τα οποία είναι ορατά και εύκολα προσβάσιμα από τον ημικυκλικό σταθμό των νοσοκόμων, μια προσφιλή αρχιτεκτονική ιδέα που τώρα μοιάζει κάπως ξεπερασμένη. Οι ασθενείς εδώ, σαν τον Γκάρι και τον δόκτορα Βάντερμээр, βρίσκονται σε ζόρικη κατάσταση, και σπαταλούν πολύ από το χρόνο του πρωινού τους περιμένοντας την επίσκεψή μας, το υπόλοιπο της μέρας εύχονται να βρισκότουσαν σε κάποιο άλλο μέρος, έστω και αν τούτο εδώ είναι το καλύτερο μέρος στο οποίο θα μπορούσαν να βρίσκονται. Είναι ένα μέρος όπου οι πλέον παράξενες και διαγνωστικά προκλητικές περιπτώσεις στέλνονται για να ξεκαθαριστούν, περιπτώσεις των οποίων η πολυπλοκότητα θα μπορούσε να εξαντλήσει τους πόρους των μικρότερων νοσοκομείων.

Εγώ είμαι ένας κλινικός νευρολόγος και καθηγητής νευρολογίας. Οι περισσότεροι άνθρωποι αντιλαμβάνονται ελάχιστα το τί σημαίνει αυτό, όμως ανάμεσα σε άλλα πράγματα αυτό σημαίνει ότι είμαι μια αυθεντία σχετικά με το τι ο εγκέφαλος κάνει σωστά και τί λάθος: λόγος, αισθητικότητα και συναίσθημα· βάδιση, πτώσεις, μυική αδυναμία, τρεμουλιίσματα, και συνέργεια στις κινήσεις· μνήμη, ακεραιότητα των νοητικών λειτουργιών, καθυστέρηση στην ανάπτυξη, άγχος, πόνος, stress, ακόμα και θάνατος. Η πρακτική της τέχνης μου, το κλινικό κομμάτι της, είναι η συστηματική, λογική, επαγωγική μέθοδος που έβρισκε παλαιότερα εφαρμογή σε όλους τους κλάδους της ιατρικής, αλλά τώρα ενδημεί κυρίως στην νευρολογία. Το παράδοξο κομμάτι της, η μοναδική της πρόκληση είναι

* Απόσπασμα από το βιβλίο των Dr. Allan H. Ropper και Brian David Burrell, *Reaching Down The Rabbit Hole - A Renowned Neurologist Explains the Mystery and Drama of Brain Disease*. - St. Martin's Press New York, 2014.

το ότι οι δικές μου πρωταρχικές δεξαμενές πληροφοριών –οι εγκέφαλοι των ασθενών μου– έχουν συχνά κάπως διαταραχθεί, κάποτε και με τρόπο απατηλό, εξαιτίας της νόσου. Τούτο δημιουργεί ένα απίστευτα αυτοαναφορικό αίνιγμα. Πώς θα αρχίσεις να καταλαβαίνεις έναν άρρωστο εγκέφαλο; Η μόνη βιώσιμη απάντηση, όπως το βιβλίο αυτό θα δείξει, είναι ότι αυτό το κάνεις προσεγγίζοντας το άτομο από μέσα, και εφαρμόζοντάς το αυτό σε εξατομικευμένη βάση και σε όλες τις περιπτώσεις.

.....

Η Χάνα και η ομάδα της είναι μαζεμένοι γύρω από το μόνιτορ ενός υπολογιστή σ' ένα μικρό γραφείο πίσω από τη σταθμό των νοσοκόμων, στον δέκατο όροφο. Όλοι τους αποφοίτησαν από την ιατρική σχολή και απόκτησαν τα MD τους, επιλέχθηκαν να προχωρήσουν στη νευρολογία, και τώρα ολοκληρώνεται γι' αυτούς η εκπαίδευση, με το διορισμό τους σε μια θέση κύρους σε ένα νοσοκομείο κορυφαίας βαθμίδας. Ο δικός μου ρόλος είναι να στέκομαι από πάνω τους, να τους παρέχω ένα είδος προτύπου, να τους κάνω τη ζωή δύσκολη (ή, μιλώντας με παιδαγωγικούς όρους, να αλληλάξω τις παγιωμένες αντιλήψεις τους).

Καθώς παίζουν στον υπολογιστή, ένας ασθενής κάθεται είκοσι πόδια μακριά, ακριβώς πίσω μια γυάλινη πόρτα και κουρτίνες. Προσκομίστηκε τρεις ώρες νωρίτερα με μια αιφνίδια εισβολή δυσκολίας στην ομιλία και πλήρη αλλαγή στην προσωπικότητά του. Η ομάδα δεν τον έχει επισκεφτεί ακόμα. Αντί γι' αυτό, έχουν απορροφηθεί από τις απεικονίσεις του εγκεφάλου του πάνω στην οθόνη, σαν τους επιβάτες τους κολλημένους σε μια ταινία που προβάλλεται εν πτήση την ώρα που πετούν πάνω από το Γκραν Κάνυον το ηλιοβασιλέμα. Μου θυμίζουν ένα παλιό αστέιο: Δυο γιαγιάδες συναντιούνται σ' έναν πεζόδρομο, η μια σπρώχνει ένα μωρουδίστικο καρότσι. «Είναι πανέμορφη η εγγονούλα σου» λέει η φίλη της και η άλλη απαντά: «Αυτό δεν είναι τίποτα, πρέπει να δεις τις φωτογραφίες της».

«Κάτι;» ρωτώ.

«Δεν νομίζω πως είναι εγκεφαλικό επεισόδιο» λέει η Χάνα. «Ίσως κάποιο γλοιώμα χαμηλής κακοήθειας στον δεξιό μετωπιαίο λοβό, μια μικρή υπόπυκνη περιοχή».

«Θα στοιχημάτιζες σε κάτι αυτή τη στιγμή;» τη ρωτώ.

«Όγκος».

«Εσύ τι σκέφτεσαι;» ρωτάω τον Ρακές, έναν δευτεροετή ειδικευόμενο.

«Νομίζω πως μπορεί να είναι συνδυασμός όγκου και μετακρινικών επιληπτικών αλλαγών» απαντάει αυτός. «Εσείς τί λέτε;».

«Εγώ; Εγώ θα ήμουν ευχαριστημένος να κρατήσω τα χρήματα για το μεταξύ σας στοίχημα». Αυτό που θέλω είναι να απομακρυνθούν εκείνοι από το μόνιτορ και να πάνε στο δωμάτιο, να σταθούν δίπλα στο κρεβάτι, να μιλήσουν στον ασθενή και να εξετάσουν αυτόν τον άνθρωπο αντί για τα πίξελς του.

«Σας έχω ένα μικρό παράλληλο στοίχημα» προσθέτω. «Δεν πιστεύω πως το είδος του σήματος στην μαγνητική τομογραφία πρόκειται να μας βοηθήσει. Δείτε, έχετε ολοκληρωμένο το πακέτο εδώ –τις απεικονίσεις και τις εξετάσεις– και ακόμα δεν είσατε βέβαιοι για το τι συμβαίνει. Γι' αυτό και η νευρολογία είναι η βασίλισσα των ιατρικών ειδικοτήτων».

«Όχι ο βασιλιάς;».

«Όχι, είναι βασίλισσα, γιατί η βασίλισσα είναι κομψή, και η νευρολογία είναι το τελευταίο προπύργιο στην ιατρική όπου η προσωπική σας συνδυαστική πνευματική προσπάθεια είναι προστιθέμενη αξία, και σε πείσμα όλων αυτών των θαυμαστών προϊόντων της τεχνολογίας, πραγματικά δεν υπάρχουν εργαστηριακές εξετάσεις. Θα μπορέσετε βγάλετε άκρη, μια κι έξω, μονάχα δίπλα στην νοσοκομειακή κλίνη».

Η Χάνα είχε ξανακούσει αυτά τα λόγια και άλλοτε, και ξέρει αρκετά καλά το τί σημαίνουν. Σημαίνουν πως, αν ένας ασθενής εισαχθεί και δεν μπορεί να μιλήσει καθαρά ή τα έχει κάπως χαμένα ή παρουσιάζεται απαθής, δεν υπάρχουν καθορισμένες εργαστηριακές εξετάσεις. Το σύμπτωμα πρέπει να ξαναμπεί μέσα στο κάδρο της εγκεφαλικής λειτουργίας. Ο μόνος τρόπος που θα επιτρέψει αυτήν

την επανατοποθέτηση είναι η εκλεπτυσμένη χορογραφία της νευρολογικής εξέτασης, που δεν γίνεται με απεικονίσεις, αλλά με την λεπτομερή εξέταση του ασθενούς. Κάθε χειρονομία, κάθε κίνηση, κάθε αλληλαγή στην ομιλία, κάθε αντανακλαστικό, όλα τους δείχνουν επακριβώς την εντόπιση του προβλήματος στο νευρικό σύστημα, και την αιτία του. Η τέχνη του γιατρού έγκειται στο να συνθέσει τα συμπτώματα και τα κλινικά σημεία σε ένα μεγαλύτερο κάδρο τόσο του αρρώστου όσο και της δομής του νευρικού συστήματος. Οι εργαστηριακές εξετάσεις απλώς προσφέρουν επιβεβαίωση, σ' ολόκληρη τη διαδρομή από ένα σύνδρομο καρπιαίου σωλήνα μέχρι τον εγκεφαλικό θάνατο.

Όμως, για την ώρα, η ομάδα ακόμα μαθαίνει σχετικά με τον εγκέφαλο, αν όχι για ολόκληρο το νευρικό σύστημα, παρατηρώντας με προσοχή τους τρόπους με τους οποίους αυτό μπορεί να δυσλειτουργήσει. Με τον καιρό αυτοί θα κατανοήσουν πώς να αλληλεπιδρούν με κάποιον μέσα στον εγκέφαλο, με τον εγκέφαλο μέσα σε κάποιον. Θα ανακαλύψουν έναν άνετο τρόπο για να μιλούν με τις οικογένειες των ασθενών – πώς να μεταφέρουν τα καλά νέα, πως να μεταφέρουν τα άσχημα. Κάποια μέρα, θα είναι ένας από αυτούς που θα πρέπει να πει σε κάποιον ασθενή αυτό που ποτέ δεν θα είναι το ίδιο.

«Έχετε έναν όγκο εγκεφάλου».

«Έχετε νόσο του κινητικού νευρώνα».

«Έχετε νόσο του Πάρκινσον».

«Έχετε υποστεί ένα μη αναστρέψιμο αγγειακό εγκεφαλικό επεισόδιο».

Τί σημαίνει να είσαι ο γιατρός αυτών των ασθενών; Ακόμα περισσότερο, τι σημαίνει να είσαι ο ασθενής που έρχεται αντιμέτωπος με αυτά τα σεισμικά προβλήματα, και πώς μπορεί να υπάρξει μια σύνδεσή με τον γιατρό, που ενσωματώνει τη γνώση, ώστε αυτό να γίνει κάπως καλύτερο;

Αυτό το βιβλίο αφορά τη διαδικασία και την εξέλιξη της τέχνης μου. Όπως η ίδια η κλινική νευρολογία, προχωράει έχοντας σαν βάση περιπτώσεις ασθενών. Οι ιστορίες είναι πραγματικές, οι διάλογοι στο μεγαλύτερο μέρος αυθεντικοί και, παρά το ότι τα πραγματικά στοιχεία όλων σχεδόν των ασθενών παρουσιάζονται αλληλαγμένα, οι προκλήσεις και τα προβλήματα με τα οποία έρχεται αντιμέτωπος ένας νευρολόγος σε ένα πανεπιστημιακό νοσοκομείο προβάλλονται ολοκλήρα.

Πού αρχίζει αυτό; Αρχίζει με έναν υπεύθυνο μιας αίθουσας μπόουλινγκ που γίνεται συγχυτικός, με έναν δεξιό αμυντικό του μπέιζμπολ που αρχίζει να μιλάει ακαταλαβίστικα, με έναν φοιτητή που ξαφνικά γίνεται ψυχωτικός, με έναν παραγγελιοδόχο που οδηγεί πηγαίνοντας γύρω γύρω σε μια κυκλική πλατεία, ανίκανος να βρει σημείο εξόδου, με έναν οπισθοφύλακα μιας κολεγιακής ομάδας που δεν μπορεί να σταματήσει να παίζει συνέχεια με τον ίδιο τρόπο, με μια κοινωνική λειτουργό ψυχιατρικών δομών που παρατηρεί ένα τρέμουλο στο μικρό δάκτυλο του χεριού της, με έναν πρώην αθλητή που δεν μπορεί να πιάσει τα αυτοκόλλητα στις πάνες της νεογέννητης κόρης του, με έναν Ιρλανδό που γλιστρά στον πάγο και σπάζει το κεφάλι του. Όλοι καταλήγουν εδώ, στους θαλάμους της πτέρυγας των εσωτερικών ασθενών είτε στη μονάδα νευρολογικής εντατικής θεραπείας, περνούν όπως σε μια παρέλαση που ποτέ δεν παύει να με προκαλεί, να με εκπλήσσει και να με διαφωτίζει.

Πού τελειώνει αυτό; Δεν τελειώνει [...].

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΝΩΝΤΑΣ ΤΣΙΓΚΑΣ*

* Το παραπάνω απόσπασμα αποτελεί προδημοσίευση της 2^{ης} –αναθεωρημένης– ελληνικής έκδοσης του βιβλίου με τίτλο «Ψάχνοντας βαθιά στο λαγούμι, Ένας διάσημος νευρολόγος εξηγεί το μυστήριο και το δράμα της εγκεφαλικής νόσου» που θα πραγματοποιηθεί μέσα στο 2020 από τις εκδόσεις ΡΟΓΗ, σε μετάφραση, σχολιασμό και επιμέλεια του Νευρολόγου Νώντα Τσίγκα.